

НЕИЗВЕСТНИ ЕКЗЕМПЛЯРИ ОТ ХЪРВАТСКИ ПЛАГОЛИЧЕСКИ ИЗДАНИЯ В *BIBLIOTECA AMBROSIANA* (МИЛАНО)

Аксиния ДЖУРОВА, София,
Красимир СТАНЧЕВ, Рим

Авторите изнасят сведения за непознати досега за науката екземпляри от четири хърватски глаголически издания, съхранявани в Biblioteca Ambrosiana в Милано: Буквар, отпечатан във Венеция през 1527 г.; “Oficii gimski” издадени от Шимун Кожичич в Риска на 15. XII. 1530 г.; Бревиар изготвен от Микула Брозич от Омишал и отпечатан във Венеция през 1561 г. и Бревиар в новата, “русифицирана” редакция на францисканеца обсервант Рафаел Левакович, издаден през 1648 г. в Рим от *Propaganda fide*.

Ключови думи: Biblioteca Ambrosiana, Буквар от 1527, Бревиар от 1561, Бревиар от 1648, Венеция, Микула Брозич, Oficii gimski, Рафаел Левакович, Риска, хърватски глаголически издания, Шимун Кожичич

Богатите ръкописни и старопечатни сбирки в Италия, включително тези, които са под юрисдикцията на Ватикана, продължават да поднасят приятни изненади на славистите. През 80-те – 90-те години на ХХ век броят на инвентаризираните и описани славянски ръкописи в италианските библиотеки нарастна от 130 на 207,¹ преди всичко благодарение на изготвянето на пълни описи на славянските колекции на Ватиканската апостолическа библиотека и библиотеката на Папския

---

¹ Вж. К. СТАНЧЕВ, *Славянските ръкописи в Италия: проблеми на издирването и каталогизирането им*, във: В. ГЮЗЕЛЕВ; А. МИЛТЕНОВА (под ред.), *Средновековна християнска Европа: Изток и Запад. Ценности, традиции, общуване*, София 2002, 237-247.

институт за Изтока в Рим.² Още през 70-те години е било проектирано и едно системно издирване и каталогизиране на старопечатните книги, което обаче остава само проект. Като част от този проект през 1979 г. излиза публикацията на Яня Йерков-Капалдо, която съобщава за два пълни екземпляра от изключително рядката книга на Яков Крайков от София “Различни потреби” (Венеция 1572), съхранявани в Biblioteca Ambrosiana в Милано.³ До 2007 г., когато А. Джурова започна системно проучване на славянските сбирки в тази библиотека, към което по-късно се присъедини и Кр. Станчев, не ни е известно да са оповестявани данни за други славянски старопечатни книги в нея. През есента на 2008 г. в доклад, изнесен в Милано, А. Джурова представи палеотипите, отбелязани в ръкописния *Index Librorum* като славянски,⁴ а в доклада си на първия *Dies Academicus* на новоосновеното Славистично отделение на *Academia Ambrosiana*⁵ систематизира данните за всички славянски старопечатни книги, 25 на брой, регистрирани като “*Libri typis editi Slavice*” и като “*Libri typis editi Illyrice*”.⁶

² Вж. А. ДЖУРОВА; К. СТАНЧЕВ; М. ЯПУНДЖИЧ / А. DŽUROVA; К. STANČEV; М. JAPUNDŽIĆ, *Opis na slavjanskite rjkopisci vjv Vatikanската библиотека / Catalogo dei manoscritti slavi della Biblioteca Vaticana*, София / Sofia 1985 (двуетично издание) и А. ДЖУРОВА; К. СТАНЧЕВ / А. DŽUROVA; К. STANČEV, *Описание славянских рукописей Папского восточного института в Риме / Catalogo dei manoscritti slavi del Pontificio Istituto Orientale di Roma*, Roma 1997 [= *Orientalia Christiana Analecta* 255].

³ J. JERKOV CAPALDO, *Le Različne potrebi* di Jakov di Sofia alla luce di un esemplare completo. – *Orientalia Christiana Periodica*, XLV, 1979, fasc. II, 373-386. Вж. там и за гореспоменатия проект.

⁴ А. DŽUROVA, *Manoscritti e paleotipi slavi nella Biblioteca Ambrosiana: status quo e prospettive di ricerca* – доклад, изнесен на 23 октомври 2008 г. в Biblioteca Ambrosiana в рамките на предварителната научна среща на Славистичното отделение на *Academia Ambrosiana*. Благодарение на този доклад К. Станчев узна, че в *Biblioteca Ambrosiana* се съхранява още един неизвестен досега екземпляр от изданието през 1571 г. във Венеция *Молитвеник*, наред с този, открит предната година във Виченца, и успя да добави кратка информация за него в следната публикация: К. STANČEV, *Le copie vicentine del “Knjižice krsta” di Šimun Kožičić (Rijeka 1531) e del “Molitvenik” (Venezia 1571)*. – *Slovo*, 58, 2008, 1-19 (вж. с. 18).

⁵ Имаме честта и удоволствието да сме членове-основатели на това отделение заедно с дълбокоуважаемата колега Иванка Петровиц, на която с радост посвещаваме настоящата публикация.

⁶ А. DŽUROVA, *Manoscritti e paleotipi slavi nella Biblioteca Ambrosiana*. – *Slavica Ambrosiana*, 1, 2010, 21-50; Вж. и А. DŽUROVA; К. STANČEV, *Catalogo dei paleotipi slavi nella Biblioteca Ambrosiana*. – *Slavica Ambrosiana*, 1, 2010, 197-258.

Чрез настоящата публикация имаме удоволствието да представим на хърватските колеги, а и на всички заинтересувани специалисти, неизвестни досега екземпляри от четири хърватско-глаголически издания от XVI и XVII век, съхранявани в *Biblioteca Ambrosiana* в Милано. Глаголическите текстове се предават с латиница, като стремежът е да се прилага, доколкото е възможно, принципът на транслитерацията (буква срещу буква), а не на фонетичната транскрипция, която винаги крие опасност от модернизираща интерпретация. При транслитерацията се използва *ê* за глаголически *ят*, но по технически причини глаголическо *щ* се предава с *ĉ*, а глаголически *ь* с апостроф. За специфичния знак, отбелязващ началото на абзац, се използва много близкият до него съвременен символ на еврото: €. Червенословът се предава с получер шрифт. Буквите, свалени от надредие, се поставят в овални скоби ( ), а липсващите в текста букви (когато се налага да бъдат възстановени) – в правоъгълни скоби. Прилагаме и фотоси от описваните тук книги, за чиято реализация изказваме най-искрена благодарност на префектурата на *Biblioteca Ambrosiana*.

S. Q. V. IV. 40⁷ (стара сигнатура S 371): пълен и много добре запазен екземпляр от изданието на хърватско-глаголическия буквар (*abecedarij*) отпечатан във Венеция през 1527 г. в печатницата на Андреа Торезано (или Торезани).⁸ Текстът е разположено върху една печатна кола от 6 листа формат 4° и обхваща 11 страници, последната е оставена празна. На с. 11 е печатарският знак на издателя, от двете страни на който са разположени изходните данни на изданието, отляво на хърватска

⁷ Подчертаните знаци в сигнатурите са така в библиотечния каталог и така трябва да бъдат изписвани при поръчването на книгата.

⁸ Фамилното име на Андреа Торезано (1451–1529) се среща в две форми: *Togresano* и *Togresani*, но в съвременните италиански справочници като водеща е възприета първата. С корена на презимето, *togre* = ‘кула’, е свързан и неговият печатарски знак: крепостна кула, около която са разположени инициалите на издателя. През 1479 г. той купува типографията на французина *Nicolas Jenson*, а от 1495 влиза в съдружие със знаменития венециански издател *Алдо Мануцио* (1449–1515), който през 1505 се жени за дъщерята на А. Торезано. Издателското дело на последния е продължено от синовете му и после от едноименния му внук *Андреа*. Във фамилната типография са отпечатани три глаголически издания, две от които са представени в сбирката на *Biblioteca Ambrosiana*: Бревиар на *Блаж Баромич* от 1493 г., настоящият Буквар и описаният по-долу Бревиар на *Микула Брозич*, отпечатан през 1561 г.

глаголица, а отдясно на латински: »štampani v bēnet/cih' po andr/ei torežani / iz ažu/lê / .č. .f. .i. .ž. [1527] – Impressum Venetiis / per Andream de Tor/resanis de Asula. / M. D. XXVII.«. Амброзианският екземпляр включва и три подвързийни листа, 1 отпред и 2 отзад. Подвързията е от мек картон; на гърба на задната корица е залепено листче, което съдържа началото на някакъв учебен текст: »Præfationes in Mathematicas«.

Този буквар, чийто съставител засега остава неизвестен, е едно от най-лукозните хърватски глаголически издания. Текстът на с. 1 – глаголическата азбука, две колони със срички и две молитви («Отче наш» и «Ave Maria») – е поместен в богато украсена рамка: от двете страни и отгоре са поместени различни ренесансови мотиви (растителни, зооморфни и антропоморфни), а от долната страна рамката се затваря от една сцена която изобразява наказването на непослушен ученик. В началото на всяка нова текстова единица, като се започне от молитвите на с. 1, има по една ксилографска илюстрация, общият им брой е 20: по 2 на страници 1, 3-7 и 10 и по 3 на страници 2 и 8. На с. 9 в две колони са поместени 12 ксилографски изображения в по-малък формат на дванадесетте апостоли. Инициалите, глаголически и латински, както и заглавията и заглавните букви са в червено.

Екземплярът не съдържа никакви приписки, етикети и печати издаващи предишен собственик и изобщо произход. Не разполагаме и с данни за това кога и по какъв начин е постъпил в *Biblioteca Ambrosiana*. В ръкописния регистър на старопечатните книги (*Libri typis editi Illyrice*) е отбелязано следното: »Preces sacræ. Illyrice, stylo glagolitico: Venetiis, Andreas de Torresanis de Asula, 1527, in 4°«. Над това с друг, по-късен почерк, са внесени уточнения: над старата анотация е написано »Bukvar (Libro di lettura, abecedario e lettere per esercizio)«, а под нея »(completo) molto raro (4 esemplari in tutto!)«.

От това издание доскоро бяха известни 5 пълни екземпляра, съхранявани в Оксфорд (Bodleian Library), С. Петербург (РНБ, бивша ГПБ), Ню Йорк (The Morgan Library & Museum), Кембридж–Масачузетс (Harvard University Houghton Library), Загреб (Nacionalna i sveučilišna knjižnica), и 2 непълни: във Виена (Österreichische Nationalbibliothek) и в Лондон (в частна колекция).⁹ Екземплярът от *Biblioteca Ambrosiana*,

⁹ Вж. I. KOSIĆ, *Dvije glagoljske prinove u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.* – *Slovo*, 58, 2008, 393-397. За лондонския екземпляр засега липсват по-точни сведения.

който досега не е споменаван в научната литература, бе представен за пръв път през май 2009 година в гореспоменатия доклад на Аксиния Джурова, а в изготвения от А. Джурова и К. Станчев каталог е означен като Illirico 13.

Букварът от 1527 г. има две съвременни преиздания: едно библиофилско, реализирано във Лайпциг през 1933 г. в 25 екземпляра,¹⁰ и едно научно под редакцията на Й. Братулич, включващо факсимиле, критическо издание на текста в латинска транслитерация и коментар.¹¹

S. Q. V. I. 3 (стара сигнатура Р 128): “Oficii rimski”, издание на Шимун Кожичич, Риека, 15. XII. 1530. Пълен и много добре запазен екземпляр от най-ранната датирана книга от шестте, които модрушкият епископ Шимун Кожичич Беня (Šimun Kožičić Benja, † 1536) публикува в Риека (ит. Fiume) между есента на 1530 и пролетта на 1531 година,¹² след като поради османското нашествие е принуден да напусне епископското си седалище. Листовете в амброзианския екземпляр са 1 + 12 (една кола с отделна номерация на листовете) + 108 (9 коли по 12 л. всяка, с номерация до л. rž = 107). Подвързията е нова, библиотечна. Обрезът на листовете е позлатен и орнаментиран и от трите страни.

На лицевата страница е поместено ксилографско изображение на св. Симеон Богоприемец с детето Исус на ръце, над шампата в черно е отпечатано заглавието на книгата, “Oficii rimski”, а под нея в червено се чете разгърнатото ѝ представяне (в текста няма главни букви, тук ги въвеждаме за яснота):

¹⁰ За това издание, както и изобщо за този буквар вж. А. NAZOR, *I libri glagolitici stampati a Venezia*, in S. GRACIOTTI (a cura di), *Il libro nel bacino adriatico (secc. XV-XVIII)*, Leo S. Olschki editore, Firenze 1992, 75-84 (с. 77-78), а също така А. NAZOR, *Hrvatske glagoljske knjige tiskane u Veneciji u XV. i XVI. stoljeću*, в: 9. *Međunarodno savjetovanje tiskarstva, dizajna i grafičkih komunikacija Blaž Baromić: zbornik radova*, Lovran 2005, с. 13 (също on line на следния адрес: <http://savjetovanje.grf.unizg.hr/dokumenti/zbornik_baromic_2005>).

¹¹ *Prva hrvatskoglagoljska početnica. 1527*. Pretisak priredio i pogovor napisao J. Bratulić, Zagreb 1983. (II. изд.: 2007 г.).

¹² Вж. за тези издания А. NAZOR, *Šimun Kožičić, Knjižice od žitija rimskih arhijerejev i cesarov, Rijeka, 1531*, knj. 2, Rijeka 2007, 16-19. Последната датирана книга, “Od bitija redovničkoga knjižice”, излиза на 27 май 1531 г. За единствената недатирана, “Psaltir” (всъщност буквар), има две хипотези: че е печатана преди всички останали, т. е. през есента на 1530 г., или пък малко след след тях.

€ Oficii blaženie devi Marie
kužanъ i popravljen častnimъ
ocemъ g[ospodi]nomъ Šimunomъ bisku[-]
romъ modruškim s mnogimi
êže pridana sutъ:
kako se v sldečem
voji kažetъ
†

В началата на новите текстови единици са поместени големи инициали, глаголически и латински, включени в квадратни рамки запълнени с орнаменти и/или фигури. На л. 107 (по оригиналната фолиация) са поместени изходните данни на изданието и под тях в ролята на типографски знак е отпечатан гербът на еп. Шимун Кожичич:

€ štampanъ v Rici v hižahъ pre[-]
bitaniê¹³ višerečenoga g[ospodi]na Šim[-]
una biskupa Modruškoga¹⁴ Domi[-]
nikomъ i Bartolomeomъ z Breše.
Vladajuću tagda prev[-]
edrenomu g[ospodi]nu Frdinan=
du kralju rimskomu u=
garskomu i češkomu.
Leto o(t) krstiêns=
koga spaseniê.
č. f. j.
danъ .dī [15] dektebra miseca.
Bogu hvali.
[–герб–]

Амброзианският екземпляр на “Oficii rimski” не съдържа никакви приписки или други данни, издаващи произхода му. В ръкописния регистър на старопечатните книги (*Libri typis editi Slavice*) е отбелязано следното: »Offizium B. Mariæ Virginis (charactere glagolítico, lingua slavo-liturgica) in 12. Fiume 1530«. От това издание досега бяха известни

¹³ Sic: prebitaniê вместо prebivaniê – глаголическото v е обърнато надолу и се е получило t.

¹⁴ Тук в самия текст е употребено главно М.

само 5 екземпляра, по два в С. Петербург и Загреб и един във Ваймар.¹⁵ В каталога изготвен от А. Джурова и К. Станчев новооткритият екземпляр е означен като Slav. 7.

В своя обстоен анализ на “Oficii rimski” Антон Бенвин¹⁶ с основание отбелязва, че всеки представител на този тип молитвеници–часослови има свои индивидуални особености и трябва да бъде изучаван самостоятелно, независимо от сходствата с други подобни ръкописи или издания. В частност, по повод разглеждания труд на Кожичич, той споменава неговия »ćirilčki srodnik«, т. нар. *Дубровнишки молитвеник от 1512 г.*, издаден във Венеция.¹⁷ Би могло да се добави, че независимо от различията помежду им, има ред съдържателни характеристики, които сближават Кожичевото издание от 1530 г. както с Молитвеника от 1512 г., така и с Молитвеника–часослов, издаден пак във Венеция през 1571 г. от Якоб Де Баром и Амброзо Корсо и погрешно третиран от някои изследователи като преиздание на този от 1512 г.¹⁸ Фактът, че в Biblioteca Ambrosiana се съхранява и един екземпляр от венецианското издание от 1571, може да бъде стимул за едно бъдещо съпоставително изследване. Освен това, Бенвин лансира хипотезата, че конкретният латински източник на Кожичичевата книга би трябвало да се търси в някоя версия на *Officium romanum* свързана с Ломбардия:¹⁹ още един повод новооткритият амброзиански екземпляр на изданието да стане обект на по–обстойно проучване.

S. P. XII. 183 (стара сигнатура S. Q. V. II. 40): Бревиар изготвен от Микула Брозич от Омишал и отпечатан във Венеция през 1561 година

¹⁵ Вж. А. NAZOR, *Šimun Kožičić, Knjižice od žitija rimskih arhijerejev i cesarov*, цит., с. 17.

¹⁶ А. BENVIN, *Pitanje predložaka Kožičićevih izdanja*. – в: М. BOGOVIĆ (ur.). *Krbavska biskupija u srednjem vijeku: zbornik radova znanstvenog simpozija u povodu 800. obljetnice osnutka krbavske biskupije, održanom u Rijeci 23-24. travnja 1986. godine*, Rijeka-Zagreb 1988, 151-185 (на “Oficii rimski” е посветена по–голямата част от студията, с. 161–185).

¹⁷ Там, с. 161.

¹⁸ Вж. по въпроса, във връзка с един новооткрит екземпляр на изданието от 1571 г., К. STANTCHEV, *Le copie vicentine ...*, цит., с. 11–12 и 16–17 и цитираната там литература.

¹⁹ А. BENVIN, *Pitanje predložaka Kožičićevih izdanja*, цит., с. 183–184.

от Андреа Торезано, внук на гореспоменатия издател. Пълен и добре запазен екземпляр който има следния кодикологически състав:

а/ 8 неномерирани листа, отпечатани в червено и черно, на л. [01]г в черно – пасхален кръг с текст в средата, където е указано изчисленията да започнат от 1562 г.; на л [01]v – предисловие към календарните таблици отново с указание за 1562 г.;

б/ 496 листа с глаголическа номерация (горе в дясно на лицевата страна), текст в две колони, основната част на Бревиара, начало (в червено): »€ V ime bžie i bžne dvi Mrie amn'. роѣtie psltra po z[a]konu rimske crkve ...«;

с/ 8 неномерирани листа с текст ту в две, ту в една колона, предимно в червено, месецеслов (указания за “сказания” и мъчения на светците по месеци), на л. 8г на глаголица и на латиница е отбелязана годината на издаване, 1561, а на л. 8v в червено е типографският знак: обичайната крепостна кула, но без инициалите на издателя, вписана в кръг с трираменен кръст отгоре;

д/ 32 листа, първите осем от които са с глаголическа номерация, а от 9 до 31 – с арабска.

Общият брой на оригиналните листове е 544. Запазена е оригиналната подвързия: картон с кафява кожа, личат остатъци от закопчалките. На предната корица в средата със златен бронз е шампано разпятие, а ъглите ѝ са декорирани с орнаментален мотив (стилизиран нар); на задната корица има шампа на Богородица в центъра, а в ъглите орнамент (розети). На л. 1г от основната част (б) има ксилографски инициал с изображение на цар Давид псалмописец.

При подвързването са добавени по един лист отпред и отзад. На гърба на предната корица се четат новата и старата сигнатура; с почерка, който нанася старата, е изписано (над нея) следното определение: »Breviarium Romanum / Lingua slavo-liturgica, / caractere glagolitico«. Отдолу с друг, по-нов почерк: »Venetiis 1561 / TURRESANI«. Пак там, както и на двата подвързийни листа и на гърба на задната корица, има отделни думи с курсивна глаголица, небрежно нанесени и частично задраскани, които не носят никаква съществена информация.

В ръкописния регистър на старопечатните книги (*Libri typis editi Slavice*) Бревиарът, който идва на първо място, е отбелязан по

следния начин: »Breviarium Romanum (lingua slavo-liturgica, caractere glagolitico). Venetiis, Turresani, 1561, in 8°«. Отдолу в по-ново време е отбелязана смяната на сигнатурата: »Ora in: S.P.XII.183 (4 febbraio 1980)«. В изготвения от А. Джурова и К. Станчев каталог е означен като Slav. 1. На италианска територия друг екземпляр от това издание се пази във Ватиканската библиотека под сигнатура *Borg. Illir. 20*.²⁰

Този Бревиар, въпреки сходствата във формата и външното оформление, не е препечатка на изданието на Блаж Баромич от 1493 г. Микула Брозич е допълнил състава му с някои служби и молитви, внесъл е съществени добавки в календара, подложил е текста на езикова редакция, приближавайки го до говоримия език от епохата.²¹

S. Q. V. III. 21 (стара сигнатура G 274): »BREVIARIUM/ ROMANUM / SLAVONICO IDIOMATE / Iussu S. D. N. / INNOCENTII PP. X. / EDITVM / ČASOSLOV' RIMSKII / SLAVINSKIM' ĚZIKOM' / Poveleniem' S. G. N./ INNOKENTIĚ PAPI Ī./ VIDAN'. / [–емблема на *Propaganda fide*–] / ROMÆ, Typis, & Impensis Sac. Cong. de Propag. Fide. 1648. / *De Superiorum licentia*.«. Пълен и добре запазен екземпляр от Бревиара в новата, “русифицирана” редакция на францисканеца обсервант Рафаел Левакович, чието издаване се забавя почти едно десетилетие поради разногласия вътре в средите на *Propaganda Fide* относно целесъобразността от печатане на богослужебни книги с глаголически букви.²²

Книжното тяло има следния състав:

a/ една кола от 8 л. означена с † и арабска номерация на листовете

²⁰ Вж. *Tre alfabeti per gli Slavi. Catalogo della mostra allestita nella Biblioteca Vaticana per l'undicesimo centenario della morte di san Metodio*, a cura del Comitato della Santa Sede per i santi Cirillo e Metodio, Biblioteca Apostolica Vaticana 1985, с. 144, № 63.

²¹ Вж. А. NAZOR, *I libri glagolitici stampati a Venezia*, цит., с. 78 както и А. NAZOR, *Hrvatske glagoljske knjige tiskane u Veneciji u XV. i XVI. stoljeću*, цит., с. 13.

²² За полемиките около това издание, както и за причините за “русификацията” (точно рутизация) на езика на Бревиара, извършена от Р. Левакович с идеята да го направи общодостъпен за всички славяни, балкански и източни, вж. К. STANČEV, *Barokni ilirizam i djelo Ćirila i Metoda (O jednom nepubliciranom dokumentu Vatikanske knjižnice)*. – в: А. GULIN; Z. LADIĆ (ur.). *Odnosi Hrvata i Bugara od X. do XIX. stoljeća s posebnim osvrtom na vrijeme Dubrovačke Republike: zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa. Dubrovnik, 18-20. VII. 1999, Zagreb 2003*, 53-67.

(само първите 4 в колата, по западен образец);

б/ седем коли означени с *, ** и т.н до *****, номерация на първите 4 лл с арабски цифри; колите са по 8 листа (quaderni) с изключение на втората (**), която е от 4 (duerno) и листовете са с по-голям формат: на тях са поместени таблиците (този факт е отбелязан и в публикувания в края на книгата, л. г[6], REGESTUM, където за колите се казва следното: »Omnes sunt Quaterniones, praeter ** qui est Duernio«);

с/ основното книжно тяло, в което колите са означени с латински букви и арабска номерация на първите 4 лл (при цитирането поставям поредния номер на лл. 5–8 в правоъгълни скоби): A1–Z[8], Aa1–Zz [8] и така до Aaaa1–Xxxx[8], след което идват коли означени само с малки букви, от a1 до г[6].

Инициали и концовки с растителни мотиви, на л. *****[8] е поместена гравюра, изобразяваща апокалиптичното видение на св. Йоан Богослов. Подвързията е библиотечна, картон с пергамент.

В ръкописния регистър на старопечатните книги (*Libri typis editi Slavice*) този Бревиар е отбелязан така: »Breviarium Romanum slavonico idiomate. Romæ, typis de Propaganda, 1648«. В изготвения от А. Джурова и К. Станчев каталог е отбелязан като Slav. 2. На италианска територия друг екземпляр от това издание се пази в Рим, в библиотеката на Конгрегацията за разпространение на вярата (Propaganda Fide) под сигнатура Mb. I 37.²³

²³ Вж. *Tre alfabeti per gli Slavi*, цит., с. 165, № 118.

6. S. P. XII. 183: Брeвиар на Микула Брозич, Венеция, 1561, титулна стр.

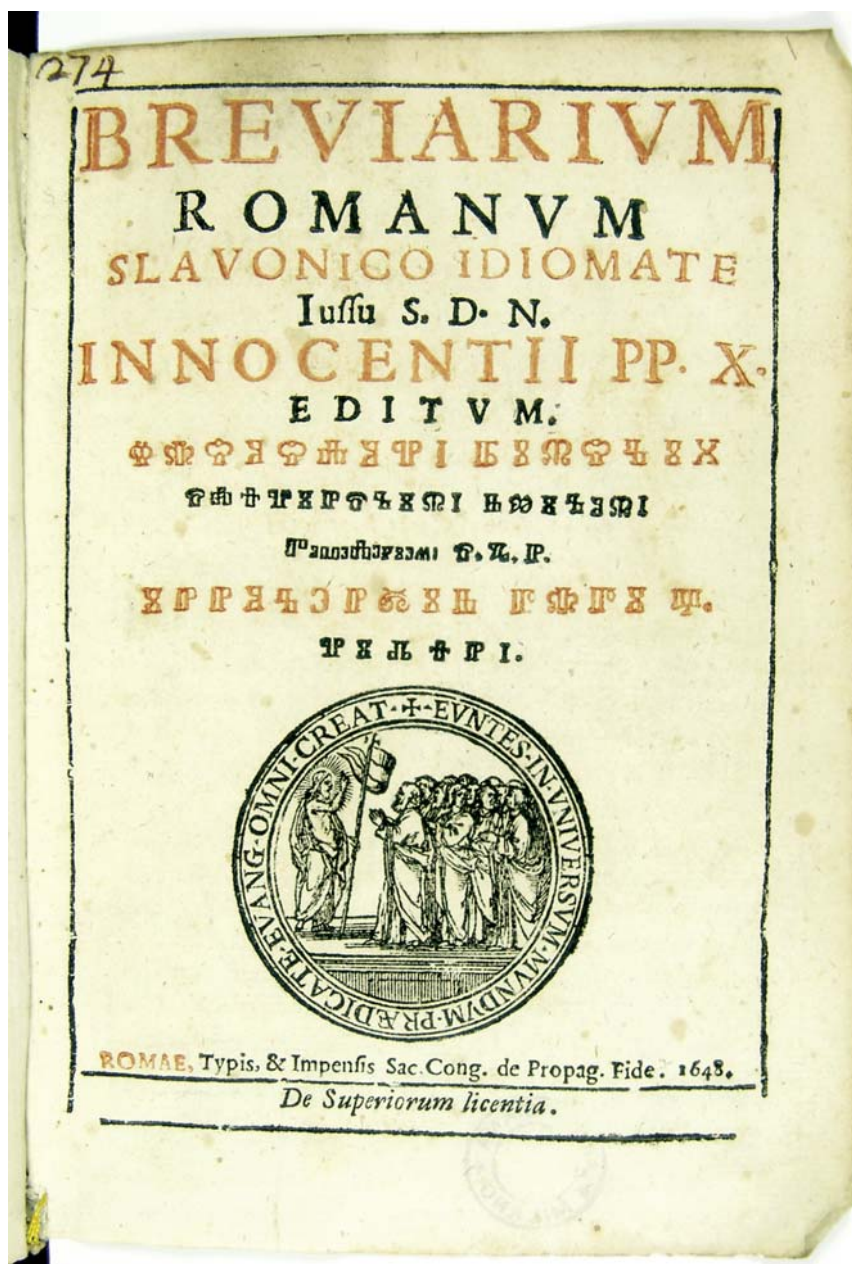
6. S. P. XII. 183: Brevijar Nikole Brozića, Venecija, 1561, naslovna stranica.

7. S. P. XII. 183: Бrevиар на Микула Брозич, Венеция, 1561, л. 1r.

7. S. P. XII. 183: Brevijar Nikole Brozića, Venecija, 1561, l. 1r.

8. S. Q. V. III. 21: Бревиар на Рафаел Левакович, Рим, 1648, титулна стр.
8. S. Q. V. III. 21: Brevijar Rafaela Levakovića, Rim, 1648, naslovna stranica.

S a ž e t a k

NEPOZNATI PRIMJERCIM HRVATSKIH GLAGOLJSKIH IZDANJA
U BIBLIOTECA AMBROSIANA (MILANO)

Autori donose podatke o dosada u znanstvenoj literaturi nepoznatim primjercima četiriju hrvatskoglagoljskih izdanja, pohranjenih u *Biblioteca Ambrosiana* u Milanu: Bukvar, tiskan u Veneciji 1527. godine; "Oficij rimski" Šimuna Kožičića, izdan u Rijeci 15. XII. 1530. godine; Brevijar Nikole Brozića iz Omišlja, tiskan u Veneciji 1561. godine i Brevijar, nove, "rusificirane" redakcije franjevca opservanta Rafaela Levakovića, izdan 1648. godine u Rimu u kongregaciji *De propaganda fide*.

Ključne riječi: Biblioteca Ambrosiana, Bukvar iz 1527., Brevijar iz 1561., Brevijar iz 1648., Venecija, Nikola Brozić, Oficij rimski, Rafael Levaković, Rijeka, hrvatska glagoljska izdanja, Šimun Kožičić

Izvorni znanstveni članak

Primljen: 1. III. 2010.

Autori: Axinia Džurova

Prihvaćen: 17. IX. 2010.

Sofijski universitet

"Sv. Kliment Ohridski"

Centar za slavjano-vizantijski proučavanja

"Prof. Ivan Dujčev"

Ul. "Prof. Ivan Dujčev", 18

1618 Sofia

Bulgaria

Axinia Džurova

Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Centre for Slavo-Byzantine Studies "Prof. Ivan Dujčev"

18 Prof. Ivan Dujčev Str.

1618 Sofia

Bulgaria

Krassimir Stantchev

Università di Roma Tre

Dipartimento di Letterature comparate

Via Valco di S. Paolo, 19

00146 Roma

Italia